

Nieuwe en minder gewone Lepidoptera voor de Nederlandse fauna (7)

G. R. LANGOHR & A. E. P. SCHREURS

LANGOHR, G. R. & A. E. P. SCHREURS, 1987. NEW AND LESS COMMON LEPIDOPTERA FOR THE FAUNA OF THE NETHERLANDS (7). – *ENT. BER., AMST.* 47(3): 42-48.

Abstract: Interesting records, mainly from the south of The Netherlands, are discussed. New to the fauna are *Tischeria heinemanni* (Wocke), *Epinotia subsequana* (Haworth), *Olethreutes umbrosana* (Freyer), *Atrilata albofascialis* (Treitschke) and *Capperia britanniodactyla* (Gregson).

G. R. Langohr, Pleistraat 20, 6369 AJ Simpelveld.
A. E. P. Schreurs, Jonkerbergstraat 138, 6462 RL Kerkrade.

Inleiding

In deze bijdrage geven we een overzicht van onze voornaamste vondsten meestal uit het zuiden van Nederland. Hierbij zijn een vijftal soorten nieuw voor de Nederlandse fauna. Nomenclatuur en volgorde zijn volgens Lempke (1976).

MICROPTERIGIDAE

Micropteryx mansuatella (Zeller)

Meer dan veertig exemplaren vonden we te Vlodrop-Station op 21.v.1985 in een elzenbroekbos met vrij veel *Carex* sp. Veel motjes werden van de bloeiende *Carex*-planten gesleept. De soort is voorzover we konden nagaan nog niet eerder in Limburg waargenomen. De dieren werden verzameld samen met een tiental exemplaren van *Micropteryx aureatella* (Scopoli).

ERIOCRANIIDAE

Eriocrania salopiella (Stainton)

Van deze soort, die in 1982 als nieuw voor de Nederlandse fauna gemeld werd, vonden we nog twee exemplaren in het Vijlenbos en vervolgens nog vijf exemplaren in het Nijswillerbos. Alle vondsten stammen uit de laatste week van april.

TISCHERIIDAE

Tischeria heinemanni (Wocke) (fig. 1)

Nieuw voor de Nederlandse fauna. Deze soort konden we vinden door in de laatste helft van december 1984 een aantal bladmijnen te verzamelen van *Rubus* sp. in de Schinveldse bossen. Naast een flink aantal exemplaren van *Tischeria marginea* (Haworth), die eveneens bladmijnen in *Rubus*-bladeren maakt, verschenen er tot onze grote voldoening een twintigtal exemplaren van *heinemanni* die uitkwamen van 18.ii. tot 8.iv.1985, uitgekweekt bij kamertemperatuur. De vlinder is in alle omringende landen bekend en kon bij ons reeds lang verwacht worden.

Fig. 1. *Tischeria heinemanni* (Wocke), nieuw voor de Nederlandse fauna. Gekweekt uit rupsen die werden verzameld van braam in de Schinveldse bossen; uitgekomen 28.iii.1984.

INCURVARIIDAE

Lampronia luzella (Hübner)

Op het fraaie kalkgraslandreservaat Wrakelberg vonden we op 8.vi.1980 één, op 15.v.1982 één, op 20.v.1983 twee, op 19.v.1984 ook twee en op 3.vi.1985 tenslotte zeven exemplaren. De vlinder is nog van weinig vindplaatsen uit Limburg bekend.

Adela cupriacella (Hübner)

Eén van de mooiste vondsten, letterlijk en figuurlijk, was een ♀ van deze soort op de Wrakelberg op 22.vi.1981. Deze mooie langsprietmot werd overdag honing zuigend aangetroffen op een *Knautia*, de voedselplant van de soort. Voorzover we konden nagaan stamt de laatste vondst uit 1932 van Groesbeek en is de soort nog niet eerder uit Limburg vermeld. Uit de omringende landen wordt deze soort als zeldzaam opgegeven.

TINEIDAE

Monopis weaverella (Scott)

Deze soort blijkt in een groot deel van het land voor te komen. In de verzamelingen staat de soort meestal tussen de algemene *Monopis rusticella* (Hübner). In de verzameling van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden vonden we tussen *rusticella* in de collectie Bentinck twee exemplaren uit Amerongen van 16.viii.1946 en 4.vi.1950. In de collectie Doets één exemplaar van Hilversum van 19.v.1947 en één exemplaar van Valkenburg (Lbg) op licht gevangen op 8.viii.1950. Verder vonden we de soort, die pas in 1979 als nieuw voor Nederland vermeld werd (Langohr, 1979) nog te Nederweert, in het Weerterbos en in het Savelsbos. In de collectie van het Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Amsterdam (I.T.Z.) bevindt zich volgens opgave van de heer Lempke nog één exemplaar uit Swalmen.

GRACILLARIIDAE

Caloptilia falconipennella (Hübner)

Eén exemplaar op 26.v.1985 te Vlodrop-Station (tweede Limburgse vindplaats). Aangezien deze soort normaal in oktober vliegt, moet dit wel een overwinterd exemplaar zijn.

Phyllonorycter cavella (Zeller)

Te Vlodrop-Station vonden we van deze vrij zeldzame vlinder de bladmijnen in berkebladeren. Enkele motjes kwamen bij kamertemperatuur uit in maart 1985. Op dezelfde wijze verkregen we nog enkele exemplaren van de Brunsummerheide en van het natuurreservaat „Groote Peel”.

YPONOMEUTIDAE

Van de volgende vier soorten, behorende tot de Argyresthiinae en alle levend van jeneverbes (*Juniperus communis* L.) worden na het werk van Snellen (1882) geen nieuwe vondsten meer opgegeven hoewel enkele op de meeste vindplaatsen van *Juniperus* wel kunnen voorkomen, misschien zelfs in tuintjes op gekweekte vormen.

Blastotere dilectella (Zeller)

Zeker wel de algemeenste van de vier hier behandelde soorten. Waargenomen in het Lheebroekerzand op 5.viii.1983 in meer dan 50 exemplaren, en op het terrein van de Baronie Cranendonck (Soerendonck) met slechts twee exemplaren. Snellen vermeldt Velp en Breda als vindplaatsen. De rups leeft in de eindscheuten van jeneverbes.

Blastotere aceuthina (Zeller)

Snellen vermeldde deze soort van Velp, Arnhem en Doetinchem. Wij vonden hem nu in het Lheebroekerzand door op 23.iv.1984 een klein monster humus onder de jeneverbesstruiken te verzamelen.

Reeds op 9.v.1984 kwam één exemplaar uit de humus tevoorschijn. Te Soerendonk vonden we op 26.v.1980 twee exemplaren en op 23.v.1982 meer dan twintig. Ook zagen we exemplaren in de collectie van de heer J. Wolschrijn, verzameld te Otterlo op 29.v.1976. De rups leeft eveneens in de eindscheuten van *Juniperus*.

Argyresthia abdominalis (Zeller)

Lheebroekerzand op 5.vii.1983 vier exemplaren, in het natuurreservaat Baronie Cranendonck op 21.vi.1983 vier exemplaren en op 16.vi.1985 zeven exemplaren. Ook enkele exemplaren van Otterlo (Wolschrijn leg.) van 14.vi.1974. Door Snellen alleen van Ruurlo vermeld. De rups mineert in de naalden.

Argyresthia aurulentella (Stainton)

Ongetwijfeld de zeldzaamste van de vier soorten, Snellen kende alleen De Bilt als vindplaats. Wij namen de soort alleen waar in het fraaie *Juniperus*-reservaat in de boswachterij Dwingeloo in het Lheebroekerzand. De rups mineert in de jeneverbesnaalden.

Argyresthia pulchella (Zeller)

Na de eerste vondsten in 1975 te Chèvremont, Simpelveld en op de Kunraderberg vonden we nu na tien jaar, op 17.viii.1985, nog een vrouwtje op de Bemelerheide.

COLEOPHORIDAE

Coleophora sylvaticella (Wood)

Twee exemplaren vonden we op 17.v.1981 (det. H. W. van der Wolf) door afslepen van de voedselplanten (*Luzula*) in het Vijlenerbos. De soort was voordien slechts bekend van Eperheide, waar de heer Vári ze in 1946 verzamelde (Bentinck, 1958).

Coleophora maritimella (Newman)

Deze soort die door Jansen (1985) opgegeven werd als nieuw voor de Nederlandse fauna, kweekten we uit een klein monster zeerus (*Juncus maritimus* Lamk.) dat we op

2.vi.1985 plukten op de Slikken van Flakkee onder Melissant. De overjarige droge zeerus-stengels werden binnenshuis bewaard en leverden meer dan tachtig motjes op die verschenen van 3.vii tot 17.viii.1985.

ELACHISTIDAE

Cosmiotes exactella (Herrich-Schäffer)

Deze kleine elachistide was enkele jaren geleden nog één van de zeldzaamste van de hele familie. Nú is de soort in een groot deel van het land snel algemener aan het worden. Op sommige plaatsen zagen we honderden exemplaren, steeds in eenzelfde biotoop als dat van *Elachista bifasciella* (Treitschke): in de schaduw van hoge bomen (meestal *Pinus*), met ondergroei van bochtige smele (*Deschampsia flexuosa* (L.) Trin.). Wij vonden de soort te: Brunsummerheide, Vijlenerbos, Nijswillerbos, Meynweg, Schinveld, Nederweert en op het natuurreservaat Malpie. Vroeger konden we op dezelfde plaatsen die regelmatig onderzocht werden op elachistiden alleen *E. bifasciella* vinden, zodat het overall algemener worden van de soort duidelijk een verschijnsel van de laatste jaren is.

OECOPHORIDAE

Eratophyes aleatrix (Diakonoff)

Als een van de grootste verrassingen in 1984 vonden we aan de rand van de Brunsummerheide op 6.vi slechts een tiental meters verwijderd van de Duitse grens een ♀ van bovengenoemde soort die alleen bekend is uit Elden en Well. Alle vindplaatsen op zandgrond!

Esperia oliviella (Fabricius)

Van deze soort die reeds in de vorige eeuw uit Nederland bekend was, zijn ongetwijfeld minder exemplaren gevonden dan nu van *E. aleatrix*. Uit verrot berkehout, dat in het voorjaar verzameld werd te Boshoven (Weert) en in de tuin bewaard werd, verschenen op 9.vii.1980 twee exemplaren van deze zeldzame zeer fraaie vlinder. Op de-

zelfde wijze verkregen we nog enkele exemplaren uit Well samen met enkele exemplaren van *E. aleatrix*, die op 20.vii en 5.viii uit het hout tevoorschijn kwamen.

Alabonia geoffrella (Linnaeus)

Van deze, eveneens van slechts enkele plaatsen bekende soort, vonden we op 14.vi.1981 één exemplaar in het Vijlenerbos en op 11.vi.1984 maar liefst 24 exemplaren aan de rand van een klein bosje te Colmont; verder vonden we nog twee exemplaren in het Savelsbos op 22.vi.1984.

Pseudatemelia flavifrontella (Denis & Schiffermüller)

Van deze tot nog toe zeldzame en lokale soort vonden we in het Elsetterbos op 6.vi.1983 één exemplaar, te Vlodrop-Station op 26.vi.1985 één en in het Weerterbos op 27.v.1985 vier exemplaren.

GELECHIIDAE

Monochroa conspercella (Herrich-Schäffer)
= *M. morosa* (Mühlig)

De rupsen vonden we niet zeldzaam te Schinveld op 10.vi.1984 tussen samengesponnen topblaadjes van wederik (*Lysimachia vulgaris* L.). De kweek is echter niet gemakkelijk. Er kwamen op 18.vii.1984 slechts vier vlindertjes tevoorschijn waarvan er later op het spanplankje nog drie ten offer vielen aan de larve van een museumkevertje.

Chionodes electella (Zeller)

Deze soort waarvan men aanneemt dat ze zeldzaam is, vonden we op tamelijk veel plaatsen in sparrenbossen en in tuinen in het Elsetterbos, te Holset, Vijlen, Simpelveld, Meynweg, Schinveld, Posterholt, Sevenum, op de Wrakelberg en in het Weerterbos. De vlinders werden verzameld van 9.vi tot 3.viii in meer dan veertig exemplaren. Naast jeneverbes worden als voedselplant opgegeven fijnspar (*Picea abies* (L.) Karsten) en nordmannspar (*Abies nord-*

manniana (Steven) Sprach) (= *A. pectinata* DC).

TORTRICIDAE

Epinotia subsequana (Haworth) (fig. 2)

Nieuw voor de Nederlandse fauna. Op 2.vi.1983 bij een excursie naar de bossen bij Sevenum vonden we drie exemplaren van dit bladrollertje overdag vliegend in een gemengd sparren-taxusbos. Op 4.vi vonden we op dezelfde plaats tegen 20 uur 25 exemplaren terwijl we er nog vele tientallen waarnamen in een vrij snelle vlucht. Op het eerste gezicht dachten we met *E. pygmaea-*

Fig. 2. *Epinotia subsequana* (Haworth), nieuw voor de Nederlandse fauna. Sparren-taxusbos te Sevenum, 4.vi.1983.

na te doen te hebben, die weliswaar ruim een maand eerder vliegt bij ons, maar er was een laat voorjaar dat jaar! In buitenlandse literatuur wordt voor *E. subsequana* dezelfde vliegtijd opgegeven als voor *E. pygmaeana*. Meerdere vondsten zullen moeten uitmaken of dit bij ons anders is. De soort lijkt vrij sterk op *E. pygmaeana* (Hübner); de verschillpunten zijn: de achtervleugels van *pygmaeana* zijn wit, die van *subsequana* grijs; *subsequana* heeft een duidelijke spiegelvlek, *pygmaeana* niet. Op het donkere wortelveld volgt een lichte dwarsband. Bij *pygmaeana* vertoont deze band een scherpe knik, bij *subsequana* is die niet zo scherp. De soort is in alle omringende landen, behalve België, waargenomen. Beide soorten zijn opgegeven als levend op spar (*Picea*) en zilverspar (*Abies*).

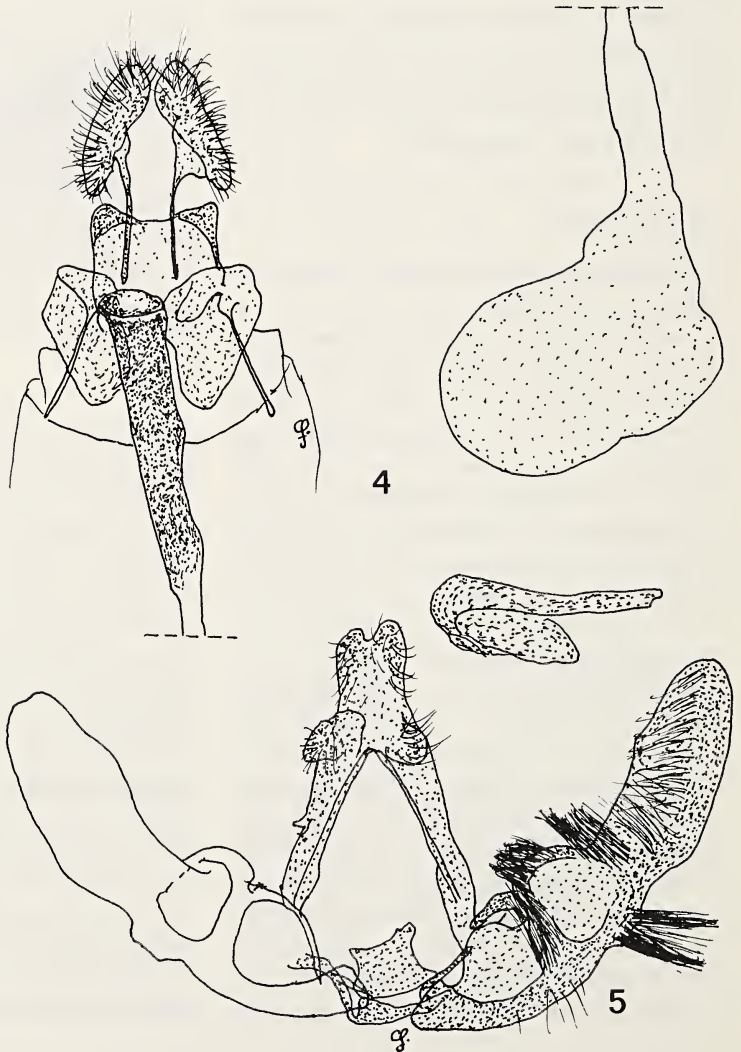
Olethreutes umbrosana (Freyer)

Nieuw voor de Nederlandse fauna. Dit is ook weer een soort die niet zeldzaam hoeft te zijn als men maar in het goede biotoop zoekt. Deze vrij forse olethreutine vliegt in elzenbroekbos, waar de rups leeft van lage planten zoals *Mentha* sp.

Te Vlodrop-Station vonden we op 23.vi.1985 meer dan dertig exemplaren terwijl er zonder moeite nog wel meer dan het dubbele aantal gevonden had kunnen worden. De dieren werden overdag verzameld, maar waren waarschijnlijk opgeschrikt door

Fig. 3. *Olethreutes umbrosana* (Freyer), nieuw voor de Nederlandse fauna. Elzenbroekbos te Vlodrop-Station, 23.vi.1983.

Figs. 4-5. *Olethreutes umbrosana* (Freyer), genitalia, 4, ♀ (prep. Lngr 2093); 5, ♂ (prep. Lngr 2092).

onze vrij moeizame tocht door het moerasige bos. De vondsten van deze soort danken we aan de heer Biesenbaum uit het Duitse Langenberg, die aan de eerste auteur vroeg waarom deze algemene soort niet in het boek van Bentinck en Diakonoff was opgenomen.

COCHYLIDAE

Cochylis roseana (Haworth)

Van deze prachtige rozerode vlinder vonden we op de Brunsummerheide een aantal exemplaren door op de toevallig ontdekte groeiplaatsen van wilde kaardebol (*Dipsacus fullonum* L.) de vegetatie af te kloppen en tevens te slepen. Van 8.viii tot 18.viii.1984 vonden we een dertigtal exemplaren. Omdat de groeiplaatsen van de planten na enige tijd al gedeeltelijk onder een metershoge berg aarde bedolven werden wegens de aanleg van een golfbaan, besloten we de rest van de kaardebollen te plukken omdat ze anders toch verloren waren. De povere resten, een plastic zakje halfvol, bewaarden we in de tuin, hieruit verschenen van 15-29.viii een twintigtal exemplaren. Het is zeer te betreuren dat de kaardebollen bedolven werden want het was voor deze soort voor zover we weten de enige nog bekende vindplaats in Nederland. Kaardebollen, die in Nederland tot de beschermde planten behoren, zijn toch al weinig te vinden en de planten die er nog staan worden vaak geplukt voor droogbloemenboeketten.

Cochylis flaviciliana (Westwood)

Deze soort, die nauw verwant is met bovenvermelde soort, staat er in Nederland een stuk beter voor, omdat dit mooie dier meestal voorkomt in natuurreservaten en de voedselplant, *Knautia arvensis* Coult., niet zó zeldzaam is. Zo werden op de Wrakelberg van 2.vii tot 25.viii.1983 meer dan honderd exemplaren waargenomen, en op de Kunderberg van 27.vii tot 24.viii.1983 meer dan twintig. Vroeger slechts bekend van de St. Pietersberg (Doets, 1952). Deze

soort is volgens de lijst van De Prins (1983) nog niet vermeld uit België, hoewel het Belgisch deel van de St. Pietersberg minstens zo mooi is als het Nederlandse.

PYRALIDAE

Atralata albofascialis (Treitschke) (fig. 6)

Nieuw voor de Nederlandse fauna. Eén vers ♀ vonden we op 2.viii.1985 op een steenstort van de kolenmijnen tussen Eygelshoven en Schaesberg in een gebied behorende tot het gehucht Streythagen gem. Landgraaf. Op deze mijnsteenstort, die voornamelijk bestaat uit tamelijk kalkhoudend gesteente, groeien vrij veel planten van donderkruid (*Inula conyza* DC.), die

Fig. 6. *Atralata albofascialis* (Treitschke), nieuw voor de Nederlandse fauna. ♀, Eygelshoven, 2.viii.1985, rups minerend in donderkruid.

door Hanneman (1964) wordt opgegeven als voedselplant voor deze mooie donkere Pyralide. De rupsen maken grote plaatsmijnen in de bladeren zodat het niet lastig moet zijn om de soort te vinden als men eenmaal weet waar men moet zoeken. Uit het omringende gebied overal bekend, maar lokaal. Gezien de voedselplant kan de vlinder alleen in Zuid-Limburg, in de duinen en misschien langs de dijken in Zeeland voorkomen.

PTEROPHORIDAE

Oxyptilus chrysodactyla (Denis & Schiffmüller)

Over deze soort schrijven Kuchlein & Gielis (1982): „Van een gering aantal vindplaatsen, bekend uit Zuid-Limburg en het Fluviaal district. De soort is slechts aangetroffen in de periode van 1927 tot 1946”. Na het maken van enige preparaten van exemplaren die in de verzameling onder de algemene *O. pilosellae* (Zeller) stonden, vonden we dat hier in het zuiden *O. chrysodactyla* algemener is dan *O. pilosellae*. We vonden meer dan honderd exemplaren op het natuurreservaat Wijlre-akker, op de Wrakelberg, te Simpelveld, Schaesberg, en in het Meynweggebied in het tijdvak van 9.vi-5.viii. In de verzameling konden we na revisie geen enkel exemplaar van *O. pilosellae* meer vinden! Enkele exemplaren werden door de heer Gielis gedetermineerd, waarvoor onze dank.

Capperia britanniodactyla (Gregson) (fig. 7) Nieuw voor de Nederlandse fauna. Op 20.vii.1985 vonden we de eerste exemplaren van deze donkere vedermot op de Brunsummerheide vliegend rondom de voedselplant van de soort valse salie (*Teucrium scorodonia* L.). De voedselplant groeit hier vrij talrijk op de overgang van heideterrein naar dennenbos waar men over een strook van een tiental meter breed jonge loofboompjes had aangeplant, nú zijn

Fig. 7. *Capperia britanniodactyla* (Gregson), nieuw voor de Nederlandse fauna. Brunsummerheide, 23.vii.1985, in de nabijheid van de voedselplant valse salie.

de boompjes \pm 2 m hoog. Iets verderop, waar eveneens veel voedselplanten onder hoge bomen staan, werd nog geen enkel exemplaar waargenomen. Deze soort die in alle omringende landen is waargenomen kon bij ons verwacht worden. In Nederland kan men gezien de ervaringen op de Brunsummerheide het beste zoeken in zoomvegetatie van heideterrein. Op 23.vii vonden we op dezelfde plaats nog 12 exemplaren en op 26.vii iets verderop nog twee stuks.

Dankbetuiging

Wij danken de heer C. Gielis voor het vervaardigen van de foto's, en de tekening van de genitalia van *O. umbrosana*.

Literatuur

- BENTINCK, G. A. GRAAF, 1958. Vangsten van zeldzame Lepidoptera in 1957 en eerder en vijf nieuwe soorten voor de Nederlandse fauna. – *Ent. Ber., Amst.* 18: 169-170.
- BENTINCK, G. A. GRAAF & A. DIAKONOFF, 1968. De Nederlandse bladrollers (Tortricidae). – *Mon. ned. ent. Vereen.* 3: 1-200, pl. 1-99.
- DOETS, C., 1952. Nieuwe en zeldzame Microlepidoptera van de St. Pietersberg. – *Natuurh. Maandbl.* 41: 23-24.
- HANNEMAN, H. J., 1961. Kleinschmetterlinge oder Microlepidoptera. I. Die Wickler (s. str.) (Tortricidae). – *Tierw. Dil.* 48: 1-233, 22 pl.
- JANSEN, M. G. M., 1985. *Coleophora maritimella* Newman, nieuw voor de Nederlandse fauna (Lepidoptera: Coleophoridae). – *Ent. Ber., Amst.* 45: 1-2.
- KUCHLEIN, J. H. & C. GIELIS, 1982. *Tabellen en verspreidingsatlas van de Nederlandse Microlepidoptera, 2. Pyralidae (Tweede gedeelte). Pterophoridae:* 1-86. Landbouwhogeschool, Wageningen.
- LANGOHR, G. R., 1979. Nieuwe en minder gewone Lepidoptera voor de Nederlandse fauna. – *Ent. Ber., Amst.* 42: 163-167.
- LEMPKE, B. J., 1976. Naamlijst van de Nederlandse Lepidoptera. – *Bibl. k. ned. natuurh. Veren.* 21: 1-100.
- PRINS, W. O. DE, 1983. Systematische Naamlijst van de Belgische Lepidoptera. – *Ver. Ent. k. Maatsch. Dierk.* Antwerpen 4: 1-57.
- SNELLEN, P. C. T., 1882. *De vlinders van Nederland. Microlepidoptera;* I-XIII, 1-1197, pl. 1-14. Brill, Leiden.

Geaccepteerd 10.v.1986